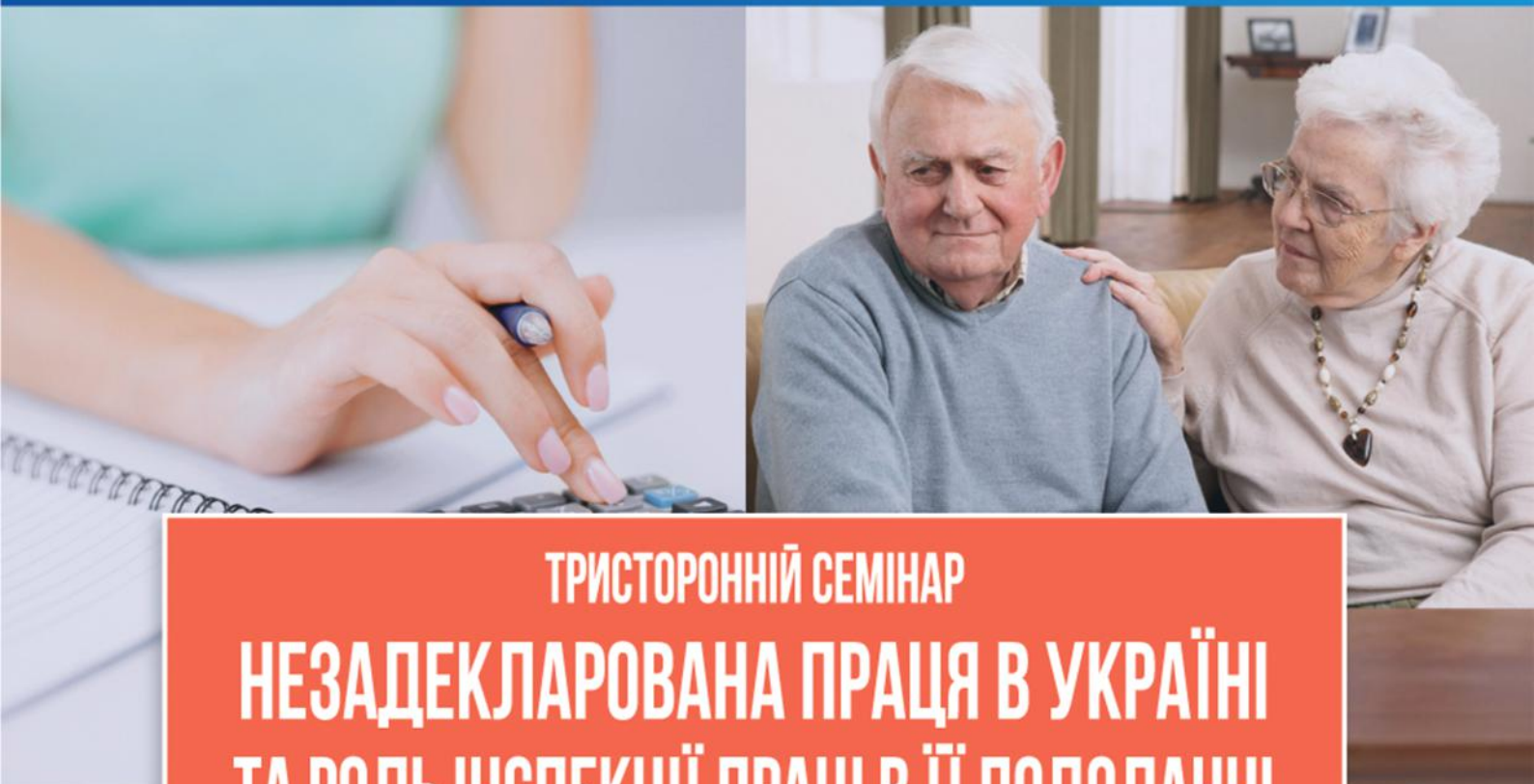

**ПРОЕКТ МОП
ЗМІЦНЕННЯ СИСТЕМИ ІНСПЕКЦІЇ ПРАЦІ
І МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ**

Міжнародна
організація
праці

**ТРИСТОРОННІЙ СЕМІНАР
НЕЗАДЕКЛАРОВАНА ПРАЦЯ В УКРАЇНІ
ТА РОЛЬ ІНСПЕКЦІЇ ПРАЦІ В ЇЇ ПОДОЛАННІ**

РОЗДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ

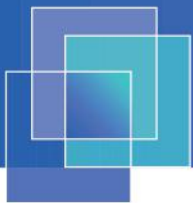

7-8 грудня 2016 р.

www.ilo.org/ukraine

Зміст

- 1. Неформальна економіка і незадекларована праця: підходи МОП та ЄС,** Арсеніо Фернандес Родрігес, відділ з питань адміністрації праці, інспекції праці та безпеки і гігієни праці, МОП, Женева
- 2. Практичні дії інспекцій праці з протидії різним видам незадекларованої праці: досвід ЄС,** Арсеніо Фернандес Родрігес, відділ з питань адміністрації праці, інспекції праці та безпеки і гігієни праці, МОП, Женева
- 3. Інспекційна кампанія. Протидія незадекларованій праці на прикладі Португалії,** Марія де Фатіма Піско, інспектор, Інспекція праці Португалії
- 4. Форми прояву незадекларованої праці в Україні: можливості оцінки та подолання,** Олександр Цимбал, національний консультант

ПРОЕКТ

«Зміцнення системи інспекції праці і механізмів соціального діалогу»

Тристоронній семінар Незадекларована праця в Україні та роль інспекції праці в її подоланні

Неформальна економіка і незадекларована праця: підходи МОП і ЄС

Київ, Україна. 7-8 грудня 2016

Арсеніо Фернандес Родрігес

Спеціаліст з питань інспекції праці, адміністрації праці та безпеки і гігієни праці

- МОП розглядає незадекларовану працю через призму неформальної економіки

будь-яка економічна діяльність працівників або виробничих одиниць, що за законодавством або на практиці не охоплена або недостатньо охоплена формальними нормами

Рекомендація No. 204

«[Зайнятість]...яка хоч і не є нелегальною за своєю природою, однак не була задекларована в одному або більше адміністративних органах ...».

OECP, Employment Outlook, 1986

«Оплачувані види діяльності, які є **законними** за їхнім характером, але **незадекларовані**/про них **не повідомлено** державним органам влади, враховуючи при цьому різноманіття регуляторних систем держав-членів.»

Комюніке ЄК стосовно незадекларованої праці

Що таке неформальна економіка? I

Деякі визначення неформальності

Визначення за ознакою підприємств

Зайнятість у неформальному секторі – всі види робіт на підприємствах у неформальному секторі

Визначення за ознакою роботи/робочих місць

Неформальна зайнятість – всі види нестандартної роботи , що виконуються на підприємствах формального сектору, неформального сектору і в домогосподарствах

Визначення МОП

Неформальна економіка – будь-яка економічна діяльність працівників або виробничих одиниць, що за законодавством або на практиці не охоплена або недостатньо охоплена формальними нормами.

Що таке неформальна економіка? II

МОП використовує термін «неформальна економіка» і дає таке визначення:

«будь-яка діяльність працівників і економічних одиниць, що за законодавством або на практиці не охоплена охоплена формальними нормами»

2 (а) Рекомендації щодо переходу від неформальної економіки, 2015 (No.204)

Наслідки неформальної економіки для працівників

Працівники у неформальній економіці не визнані, не зареєстровані або на них не поширюється трудове законодавство і соціальний захист і зазвичай не обліковуються офіційною статистикою. Як наслідок:

Вони значною мірою позбавлені соціального захисту

Не користуються правами у сфері праці

Їхні інтереси на робочому місці не представлені

Гідна праця і неформальна економіка

МОП наголошує на необхідності сприяння переходу від неформальної до формальної праці, що є **передумовою забезпечення гідної праці**. Неформальний сектор вступає в протиріччя із 4 опорами гідної праці :

Концепція ЄС щодо незадекларованої праці

ЄК прийняла Комюніке **98/219** від **7 квітня 1998**, яке визначає **незадекларовану працю** як:

«оплачувані види діяльності, які є законними за їхнім характером, але незадекларовані/про них не повідомлено державним органам влади, враховуючи при цьому різноманіття регуляторних систем держав-членів»

Визначення не включає незаконну діяльність та ту діяльність, яку не потрібно декларувати.

Наслідки незадекларованої праці

- Умови праці, безпека та гігієна праці
- Трудові права (щорічна відпустка, робочий час)
- Підвищення кваліфікації, навчання протягом життя
- Забезпечення гарантій зайнятості (виплата у зв'язку з втратою роботи, виплата по безробіттю)
- Пенсії, медичне забезпечення
- Недобросовісна конкуренція
- Зниження податкових надходжень та відрахувань на соціальне страхування

Типологія незадекларованої праці I

Повністю незадекларована праця

Види:

- Незареєстровані працівники без контракту, які працюють на підприємстві, у домогосподарстві як члени сім'ї, приватні вчителі/репетитори, зайняті у сільському господарстві.
- Незадекларована самозайнятсть, коли всі або деякі транзакції незадекларовані.

Типологія незадекларованої праці II

Частково незадекларована праця

Основні ознаки: незаконна практика часткового звітування про виплачену заробітну плату. Включає:

- Подвійні платежі: (а) офіційна зарплата, заявлена у податкові органи, фонди соціального забезпечення, на виконання вимог трудового законодавства і (b) додаткова незадекларована винагорода «у конверті».
- Договори найму на меншу кількість робочих годин, ніж працівник відпрацьовує де факто.

Цілі платформи ЄС з питань незадекларованої праці

Рішення 2016/344 від 9 березня 2016

- Обмін успішними практиками та інформацією й забезпечення платформи на рівні ЄС для розвитку спільного розуміння, напрацювання досвіду і аналізу явища незадекларованої праці
- Єдині визначення і концепції незадекларованої праці
- Стимулювання співробітництва між різними органами із забезпечення дотримання законодавства держав-членів ЄС, які беруть участь у транскордонних заходах на добровільній основі.
- Посилення співробітництва між державами-членами ЄС

Роль інспекції праці

Стратегія дій уряду, зокрема через міністерство з питань праці, повинна виконуватися на трьох фронтах:

- *попередження неформальності,*
- *формалізація неформальних видів діяльності та*
- *розширення захисту (скорочення прогалін).*

З якими труднощами стикається інспекція праці?

- ✓ Обмежені повноваження інспекції праці відносно розпорошеної, прихованої неформальної економіки
- ✓ Недосконалість систем адміністрації праці, особливо інспекції праці
- ✓ Недостатність ресурсів, що виділяються на інспекцію праці
- ✓ Специфічні проблеми (робота в приватних будинках, у С/Г, на середніх і малих підприємствах)
- ✓ Відсутність цільових стратегій і методологій
- ✓ Недостатність спеціального навчання
- ✓ Неефективна співпраця із іншими установами і організаціями

Проект

«Зміцнення системи інспекції праці і механізмів соціального діалогу»

Тристоронній семінар Незадекларована праця в Україні та роль інспекції праці в її подоланні

*Практичні дії інспекцій праці з протидії різним видам
незадекларованої праці: досвід ЄС*

Київ, Україна. 7-8 грудня 2016

Арсеніо Фернандес Родрігес

Спеціаліст з питань інспекції праці, адміністрації праці та безпеки і гігієни праці

Передумови успішності інспекції праці в неформальній економіці I

Нормативно-правова база

Законодавство повинно
поширюватися на всіх
працівників і на всі
сектори економіки

Повноваження
інспекторів повинні
бути розширеними

Передумови успішності для інспекції праці у неформальній економіці II

Законодавча база, яка відповідає міжнародним трудовим нормам, зокрема стосовно умов роботи інспекторів праці

Повноваження інспекторів праці

- ✓ **Контроль:** включаючи право **вільного входу до установ** та **можливість проведення перевірки**
- ✓ **Припис:** наказ, виданий підприємству з метою усунення дефектів відповідно до трудового законодавства

Передумови успішності інспекції праці в неформальній економіці III

Інституціональні рамки

Труднощі для інспекції праці, викликані незадекларованою працею

Труднощі, що виникають під час здійснення інспекційних відвідувань та пов'язані з особливостями виду незадекларованої праці.

Як врегулювати виявлені ситуації, коли має місце недотримання і убезпечити тих, чиї інтереси утискалися.

Секторальні проблеми.

Роль інспекції праці

Працівники не повинні позбавлятися соціального захисту через нерегульований статус зайнятості, а завдання інспекторів праці – забезпечувати такі умови праці, які передбачені законодавством, а не такі, що визначаються законним характером їхньої зайнятості.

Нобхідно розділяти повноваження інспекторів праці і повноваження інших органів з тим, щоб працівники, у тому числі незадекларовані, довіряли інспекторам праці.

(2006 Загальний огляд інспекції праці (§ 150))

СТРАТЕГІЇ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ ІНСПЕКЦІЇ ПРАЦІ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Досвід ЄС I: у контексті повноважень та організації

- Центральний орган інспекції праці з протидії НП
- Комітети або міжвідомчі департаменти/агенції
- Спеціалізовані підрозділи
- Ініціативи добровільного самоврегулювання
- Використання новітніх технологій

Досвід ЄС II – інші підходи

Польща → Матеріали в пресі із попередження нелегальної зайнятості (участь ЗМІ).

Ірландія → Надання інформації про дотримання законодавства по телефону, на додаток до інформації, доступної на веб-сайті і в друкованих джерелах.

Іспанія → Реєстрація акредитованих підприємств з будівництва, чия ліцензія може бути анульована в результаті інспекції.

Досвід ЄС III – інші підходи

Франція → Власників будівельних компаній інформують про їхні зобов'язання при видачі ліцензії.

Норвегія → У 2011 р. запроваджена процедура обов'язкового отримання дозволу. Компанії, що надають послуги з клінінгу, повинні отримати дозвіл інспекції праці.

Бельгія → Зловживання статусом самозайнятого європейськими мігрантами призвело до того, що уряд видав документ, за яким вимагається сплата відповідних внесків до системи соціального забезпечення із дня прибуття в країну.

Інструменти для інспекції праці I

ЗАКОН – перший і найкращий інструмент інспекторів праці для протидії незадекларованій праці

- Законні презумпції
- Зворотній тягар доведення
- Перелік ознак, за якими виявляють наявність трудових відносин (Рекомендація No. 198 (2006))

Інструменти для інспекції праці II

Технічні інструменти для виявлення НП:

- Процедури планування,
- Критерії відбору підприємств,
- Посібники,
- Методичні вказівки,
- Контрольні списки і «сценарії» для проведення інтерв'ю,
- Протоколи відвідувань,
- Процедури на етапі після здійснення відвідування.

Інспектори можуть проводити перевірки на основі погоджених процедур, напрацьованих для типових випадків

Інструменти для інспекції праці III

База даних із інформацією про

- Підприємства,
- Робочі місця,
- Інспекційні відвідування,
- Процедури.

Вкрай важливі інструменти

Інструменти для інспекції праці IV

Спеціалізоване навчання/тренінги:

Інспектори повинні володіти навичками спілкування для ефективного здійснення інспекційних відвідувань з виявлення НП. Тому що вони постійно будуть мати справу із супротивом з боку роботодавців, із непоінформованими працівниками, працівниками-мігрантами. Висока ймовірність перешкодження перевіркам.

Спільні інспекційні відвідування (з іншими державними органами) вимагатимуть сильної наполегливості, для чого також рекомендоване навчання.

Інструменти для інспекції праці V

Співпраця з іншими адміністративними органами

Велика кількість органів, що повинні займатися проблемою НП, серед них – інспекція праці, органи соціального забезпечення, податкові органи, імміграційні служби і певною мірою поліція.

Інструменти для інспекції праці VI

Співпраця із соціальними партнерами

У Загальному огляді інспекції праці 2006 Комітет експертів із застосування конвенцій і рекомендацій зазначив, що «інспекція праці може досягти поставлених цілей лише за умови вжиття відповідних заходів компетентним органом, націлених на забезпечення ефективного співробітництва із роботодавцями і працівниками в рамках своєї діяльності. Дійсно, соціальні партнери відіграють ключову роль у визначенні дій для попередження і боротьби з незадекларованою працею»

Інструменти для інспекції праці VII

Транскордонне співробітництво

Обмін інформацією про підприємства і працівників із однієї країни, які діють/працюють у іншій країні. А також розширення можливостей завдяки обміну думками, досвідом і інструментами.

Інструменти для інспекції праці VIII

САНКЦІЇ

- Адміністративні/кримінальні
- Спільні і численні зобов'язання
- Відповідальність законних представників
- Супутні санкції
 - Призупинення діяльності/закриття підприємства
 - Позбавлення права на участь у державних тендерах
 - Блокування банківських рахунків (Бельгія)
 - Публічне осудження (газети, веб-сайти, додатки)
- Відшкодування втрат, понесених працівниками і системами соціального забезпечення за рахунок санкцій
- Спрощені процедури застосування санкцій
- Спрощені процедури проведення платежів (АТМ, на місці...)

Інструменти для інспекції праці VII

Транскордонне співробітництво

Обмін інформацією про підприємства і працівників із однієї країни, які діють/працюють у іншій країні. А також розширення можливостей завдяки обміну думками, досвідом і інструментами.

Інспекційна кампанія Протидія незадекларованій праці на прикладі Португалії

Київ- Україна,
07-08 грудня 2016

Вступ

- ☐ ІП у Португалії: структура і функції
- ☐ повноваження інспекторів праці
- ☐ основні процедури правозастосування

Інспекційна кампанія в Португалії 2014-2015

- ☐ Концепція незадекларованої праці
- ☐ Чому загальнонаціональна кампанія
- ☐ Мета
- ☐ Ключові заходи
- ☐ Партнери
- ☐ Ключові елементи й інструменти
- ☐ Перешкоди і фактори успіху
- ☐ Деякі результати

Повноваження у сфері умов праці (LI)

- ✓ Центральний орган виконавчої влади
- ✓ Координація з боку держави через Міністерство праці, солідарності і соціального забезпечення (MTSSS)
- ✓ Інтегрована: трудові відносини та безпека і гігієна праці
- ✓ У всіх приватних секторах
- ✓ Виняток – державний сектор
- ✓ Юрисдикція – вся континентальна частина
- ✓ Центральний апарат - Лісабон
- ✓ Децентралізовані послуги, поширюються на всі адміністративні одиниці континентальної частини (32)

ІП Португалії/ Функції

Трудові відносини

- Незадекларована праця
- Соціальне забезпечення
- Робочий час
- Відпустка по вагітності і пологах/по догляду за дитиною
- Вихідні, державні свята, відсутність на роботі
- Відрядження працівників
- Оплата праці
- Скорочення або призупинення договорів про наймання
- Псевдо самозайнятість
- ...

БГП

- С\Г
- Будівництво
- Машбуд
- Шахти і копальні
- Внуттєва промисловість
- Рибне господарство
- Використання азбесту
- Біологічні речовини
- Хімічні речовини
- Канцерогенні речовини
- Вибухонебезпечне середовище
- ГМО
- Транспорт
- ...

Основні правозастосовні процедури

Письмове попередження	• Незначні порушення закону усунуті протягом розумного періоду часу • Якщо немає серйозної або непоправної шкоди для працівника, адміністрації праці або соціального забезпечення
Повідомлення про необхідність усунення порушень протягом встановленого терміну	• Усунення порушення вимог щодо БГП протягом розумного періоду часу
Повідомлення про заборону	• Праця неповнолітніх • БГП: у випадку реальної або потенційної загрози безпеці чи здоров'ю працівника
Повідомлення про порушення	• Порушення закону/акту щодо якого ІП має повноваження • Порушення, за які передбачене штрафування • Пряма перевірка фактів інспектором праці • Опосередкована перевірка (документи, реєстри)

Концепція НП відповідає визначенню, прийнятому ЄК у двох комюніке про незадекларовану працю [COM(98) 219, с. 4 і COM(2007) 628 final, с. 1]: **будь-яка оплачувана діяльність, яка є законною за своїм характером, але не задекларована в органах державної влади, враховуючи при цьому особливості законодавства держав-членів.**

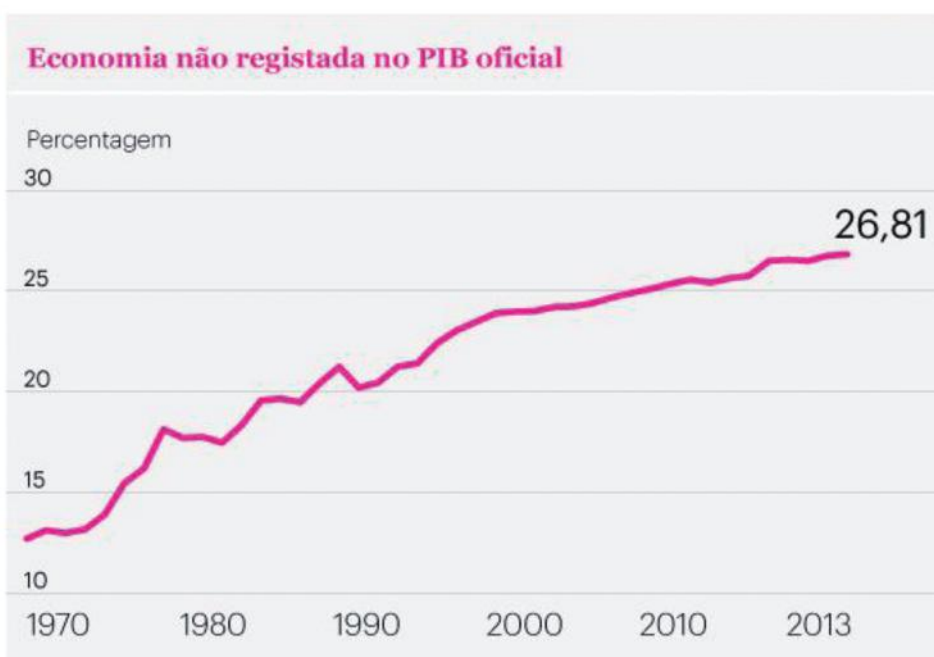
НП в Португалії можна розділити на 2 основі категорії:

- **Повністю** незадекларована праця
- **Частково** незадекларована праця

Останню можна розділити на 2 групи: часткове звітування про оплату праці і незареєстрована зайнятість.

Чому національна кампанія?

Динаміка незареєстрованої економіки в Португалії 1970/2013

Частка незареєстрованої економіки в ВВП Португалії зросла від 10.23% у 1970 до 26.81% у 2013

Чому національна кампанія?

Необхідно підвищити рівень **обізнаності** населення, працівників і роботодавців - у першу чергу про негативні наслідки НП, сформувані **негативне ставлення громадськості до явища.**

Мета

Стратегічна мета:

- А) Виявити і подолати повністю або частково незадекларовану працю, сприяти переходу незадекларованої праці в офіційну зайнятість;
- В) Формування культури виконання зобов'язань у сфері зайнятості;
- С) Підвищення обізнаності про необхідність і переваги задекларованої праці та негативних наслідків незадекларованої праці.

Стратегічні цілі визначили такі Оперативні завдання:

Кампанія включала два блоки заходів:

(1) Інформування /підвищення обізнаності / освіта (навчання)

(2) Інспекційні відвідування (правозастосування)

ІП і партнери із відповідними повноваженнями розробили план дій в рамках двох блоків.

Соціальні партнери та інші, що не мають інспекційних повноважень, брали участь у плануванні заходів блоку 1) – інформування / підвищення обізнаності / освіта (навчання).

Ключові заходи – Кампанія включала таке:

(A) Інформування учасників ринку праці про визначені законом обов'язки і наслідки їх невиконання;

(B) Інформування громадянського суспільства про ефект і наслідки незадекларованої праці;

Ключові заходи – Кампанія включала таке:

(C) Інформування майбутніх учасників ринку праці, у тому числі студентів і слухачів навчальних курсів, про обов'язки, пов'язані із зайнятістю, та наслідки їх невиконання;

D) Сприяння регуляризації у разі незадекларованої праці за допомогою заходів ІП у співпраці із органами, що мають інспекційні повноваження, шляхом удосконалення механізмів контролю.

OR-LINES
www.laborart.com

Партнери

Інституціональні партнери:

- ✓ Інститут соціального забезпечення (ISS)
- ✓ Податкова і митна служба (AT)
- ✓ Імміграційна і прикордонна служба (SEF)
- ✓ Інститут зайнятості і навчання (IEFP)
- ✓ Національна асоціація округів Португалії (ANMP)
- ✓ Вища комісія з питань міграції (ACM)

Соціальні партнери

- ✓ Конфедерації профспілок (UGT і CGTP-IN)
- ✓ Організації роботодавців (С/Г – CAP; Промисловість – CIP; Торгівля і послуги – CCP; Туризм – CTP)

• Цільові групи

- ✓Роботодавці
- ✓Працівники
- ✓Громадяни загалом, у першу чергу діти і молодь (працівники у майбутньому)

Ключові елементи та інструменти

• Допоміжні інструменти

- ✓Громадяни загалом: національна рекламна кампанія (у газетах, на радіо, постери, флаєри)
- ✓Цільові групи (роботодавці і працівники): постери, флаєри, гарячі лінії, відповіді на найпоширеніші запитання на сайті ІП, веб-сторінка кампанії
- ✓Діти і молодь: роз'яснювальні та інформаційні сесії у школах (загальноосвітні і ВНЗ)

Ações de Sensibilização

Pode ver onde e quando as ações previstas, para participar basta comparecer nos locais indicados à hora marcada, a participação é gratuita.

Local de realização da ação	Data de realização da ação	Parceiro(s)	Contacto para mais informações	Programa
Barral - Sede Paroquial da Freguesia da Vitoria	17 de maio às 14:30	Associação Comercial e Industrial de Barral	253699940	
Esposende - Auditório da Biblioteca da Esposende	22 de maio às 14:30	Associação Comercial e Industrial de Barral	253699940	
Barral - Sede da Junta da Freguesia da Vila Rica	27 de maio às 14:30	Associação Comercial e Industrial de Barral	253699950	
Barral - Junta da Freguesia de Alinho S. Pedro	3 de junho às 14:30	Associação Comercial e Industrial de Barral	253699940	
Barral - Junta da Freguesia de Vila Rica	25 de junho às 14:30	Associação Comercial e Industrial de Barral	253699940	
Portalegre - SED	28 de julho às 14:30		245300030	
Portalegre - ESEP	28 de julho às 14:30		245300030	
Portalegre - ESEP	29 de julho às 14:30		245300030	

Обізнаність / інформування / Освіта / Навчання інструменти

Оприлюднення інформації
Преса
Електронні флаєри
Соціальні мережі
радіорепортажі
Партнери

Перешкоди / труднощі на етапі планування інспекційних перевірок

Судова система тяжіє до зниження ефективності санкцій за порушення, що зменшує ефект стримування; переконання суспільства у безкарності порушників

Труднощі з повідомленням обвинувачуваних і осіб, що несуть спільну відповідальність, у контексті адміністративних процедур стосовно правопорушень у сфері праці

Недостатньо людських, фінансових і матеріальних ресурсів і компетентних державних органів, зокрема ІП, для протидії НП

Фактори стимулювання НП – криза, жорстка економія (у т/ч скорочення ЗП і пенсій), високий рівень безробіття, низький рівень зайнятості і високі ставки податків і внесків у співвідношенні до трудових доходів.

Національна кампанія 2014 деякі результати

The poster features a black and white photograph of a man's face, with his hands covering his eyes in a gesture of despair or shame. The background is dark.

**CAMPANHA NACIONAL
CONTRA O TRABALHO
NÃO DECLARADO**

**Trabalho não declarado
Mau para si. Prejudicial para todos**

GOVERNO DE PORTUGAL | MINISTÉRIO DA SOLIDARIEDADE, EMPREGO E SEGURANÇA SOCIAL | ACT
AUTORIDADE PARA AS
CONDIÇÕES DO TRABALHO

**Незадекларована праця.
Погано для тебе, шкідливо для всіх!**

What's UNDECLARED WORK?

These are the situations of undeclared work:

- Lack of communication from workers to Social Security
- Partial or total no declaration of the compensation paid to workers to Social Security, to the insurer and to the Tax Authority
- False statements regarding retribution

Undeclared work can be the same as:

- Inadequate working conditions
- Discrimination and social exclusion

DID YOU KNOW:

According to 2013 Eurofound data, informal economy in Portugal represents about 19,4% of the country's domestic income

Undeclared work has both social and economic effects on the national economy once it decreases tax revenues and puts at risk the Social Security financial systems

Undeclared work has negative effects on the worker's situation and labour relation, regarding retribution, organisation of working time, vocational training, protection in situations of illness, accidents at work, unemployment or retirement, as well as matters of safety and health at work

Undeclared work has negative effects on the dynamics of business growth and on the opportunities of innovation and improvement of human skills

The competitiveness among companies is distorted due to the unfair competition between those who respect and those who do not respect the rules

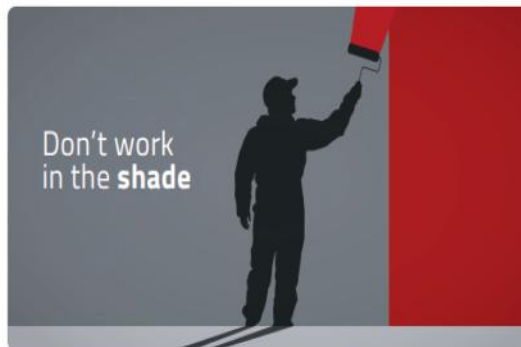
Undeclared workers may be excluded from safeguard and health surveillance measures, as well as depending on conditions of wages insecurity conditions and without any social protection

Public accounts suffer a loss of resources which leads to the breakdown of tax revenues and social contributions

The return of undeclared workers to formal economy may constitute an important factor of economic recovery

The National Campaign against UNDECLARED WORK aims to:

- Promote a culture of fulfillment and knowledge of the rights and obligations concerning employment
- Alert the society, employers and workers for the advantages of declared work and also for the negative aspects of the non-declaration
- Alert, inform and promote the transformation of fully or partially undeclared work into regular work

What are the risks for the employer with UNDECLARED WORK?

- Undeclared workers sometimes are unhappy and may not be identified with the company, which is reflected in productivity and competitiveness of the company
- Undeclared workers are not covered by insurance for accidents at work therefore they have to assume all costs, in full, in case of an accident
- The employer will be charged with a serious misdemeanor, very serious or tax crime
- The employer will have to return all the subsidies received and pay all the missing contributions, being also responsible for social benefits unduly received by the workers

What are the risks for the employee with UNDECLARED WORK?

- The undeclared worker is not covered by insurance for accidents at work
- In case of an accident at work, the undeclared worker and his family will stay in an unprotected situation and will not benefit social protection from Social Security
- In case of illness or unemployment, the undeclared worker does not receive compensation or any allowance
- The undeclared worker is not entitled to a parental leave allowance
- The period of undeclared work and the undeclared payments don't count for the retirement
- The undeclared worker will have to return amounts received from social security

Підвищення обізнаності/ інформування/ освіта (навчання)

- **129 сесій**
- **6.607 учасників**
- **Цільові групи:**
 - Працівники та їхні представники
 - Роботодавці та їхні організації
 - Незалежні працівники /надавачі послуг
 - Асоціації
 - Учні шкіл
 - Студенти і викладачі університетів

Інспектування

Інспектування

Інспектування

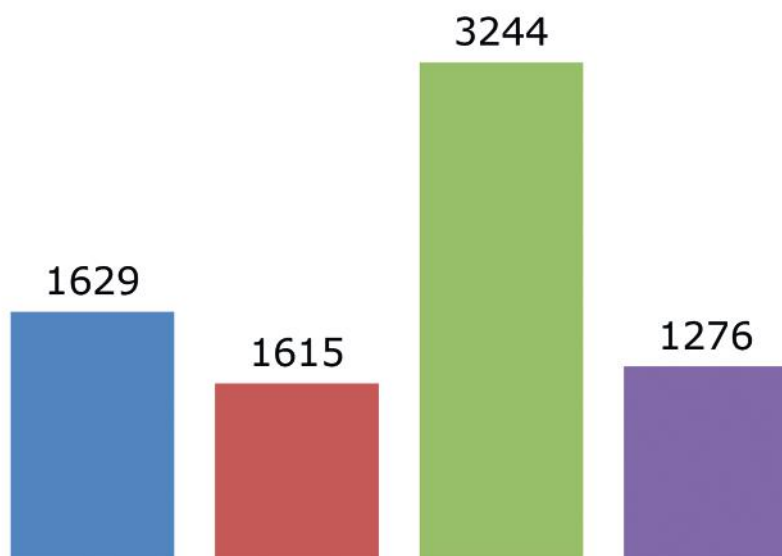
Інспектування

Інспектування

Повністю незадекларовані

■ Men ■ Women ■ Total ■ Integrated

• 40% випадків
– виправлення
ситуації!

Висновки: основні засоби протидії НП

Превенція	Виявлення і покарання	Оцінка і моніторинг
Нормативно-правова база сприятлива для реєстрації	Транскордонне співробітництво	Повторне збирання даних, оброблення і аналіз
Інформування, підвищення обізнаності і покращення колективних переговорів	Співпраця між компетентними органами влади	Співпраця між установами, відповідальними за збирання даних (стат.)
Обмін успішними практиками	Участь соціальних партнерів	Безперервний моніторинг результатів
Просування політики створення робочих місць	Вдосконалення механізмів вжиття санкцій	

- 1-а кампанія у сфері трудових відносин, розроблена із соціальними партнерами
- прекрасна динаміка взаємодії із партнерами
- підхід на місцевому рівні (між різними учасниками)
- розроблення методології та інструментів
- приховане явище – складно виявити і довести
- обмеження на рівні нормативно-правової бази
- важливо – сумісність і перекресність даних для оптимізації об'єму інформації і забезпечення ефективності

Дякую за увагу!

fatima.pisco@act.gov.pt

Міжнародна організація праці

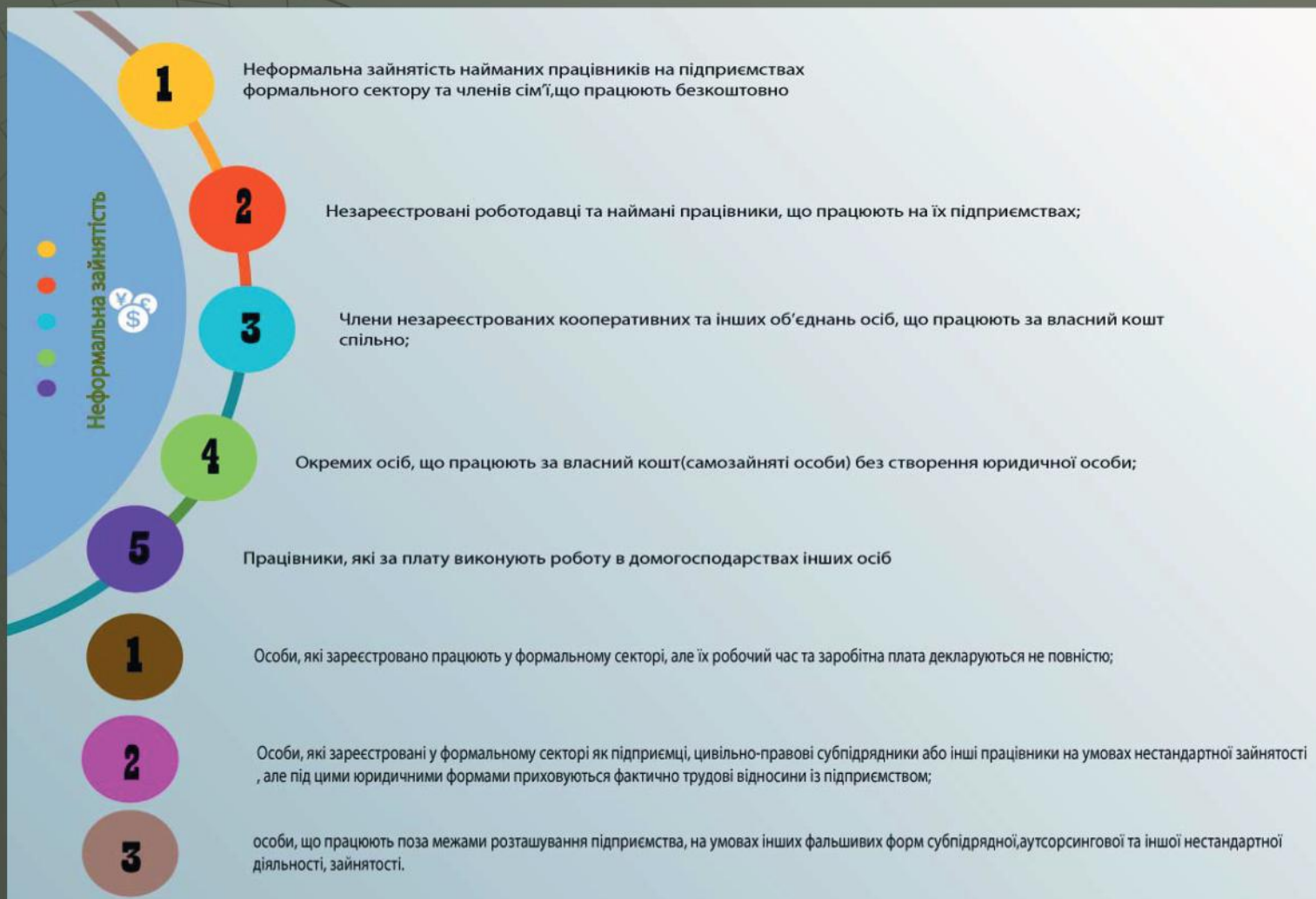
Проект

"Зміцнення системи інспекції праці і механізмів соціального діалогу"
Тристоронній семінар

Форми прояву незадекларованої праці в Україні: можливості оцінки та подолання

Олександр Цимбал, Національний інститут
стратегічних досліджень, завідуючий відділом
соціальної безпеки

Основні форми прояву незадекларованої праці в Україні

Заробітна плата в конвертах

Хто вимірює

Міністерство економічного розвитку України, «Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки» (Наказ Міністерства економіки України від 18.02.2009 №123)

Неформальна зайнятість

Неформальна зайнятість у формальному секторі

Зайнятість у неформальному секторі

Хто вимірює

Державна служба статистики України

Як визначається

Як частина тіньової економіки

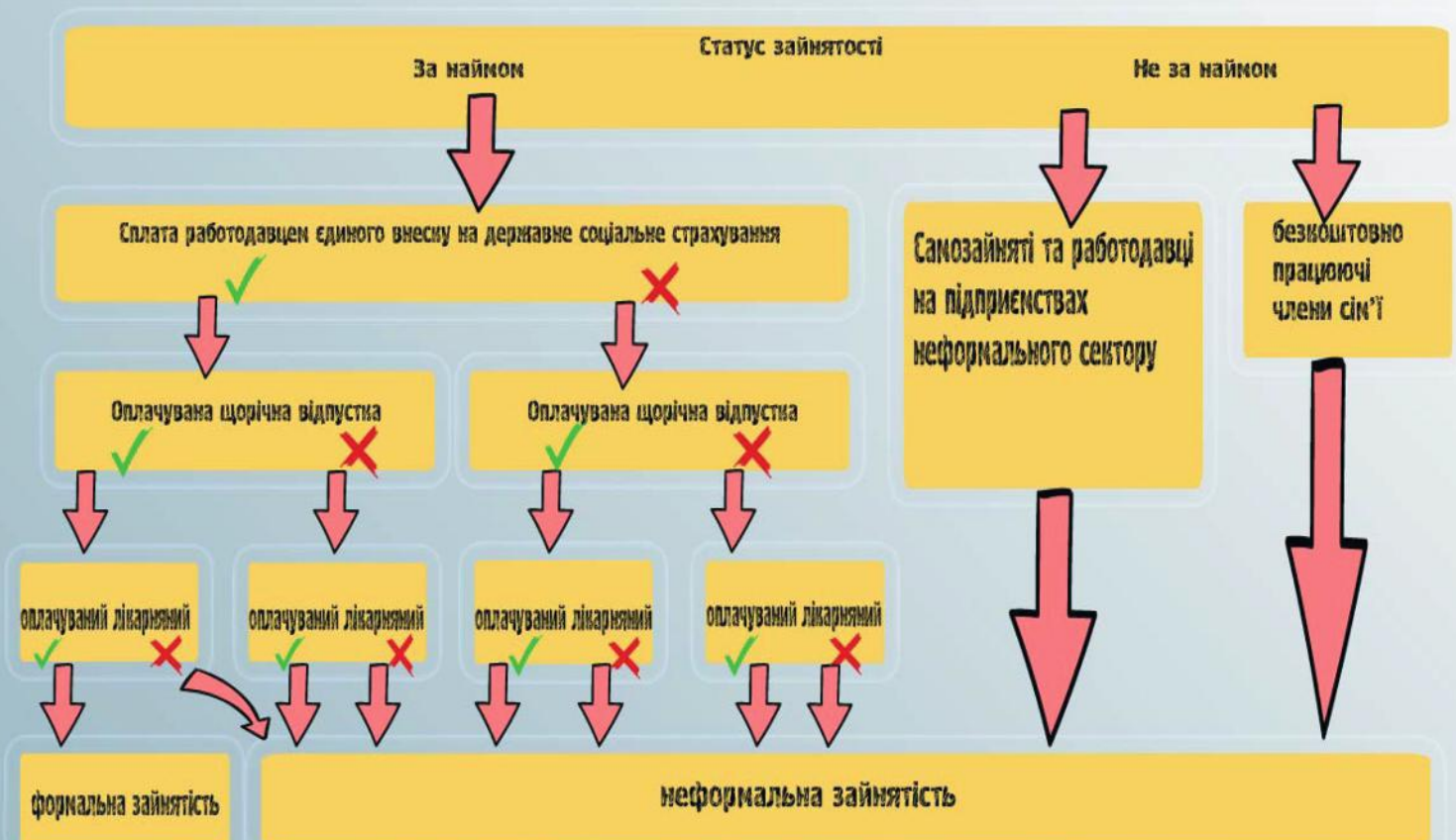
Тіньова економіка - це незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат на виробництво товарів, виконання робіт та надання послуг, ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), статистичного анкетування та подання статистичної звітності, наслідком якої є порушення законодавчо встановлених норм (рівень мінімальної заробітної плати, тривалість робочого часу тощо).

Як визначає

- існує як у неформальному, так і у формальному секторах економіки. Вона охоплює всі види нестандартної роботи і включає всіх зайнятих, які юридично або фактично не є суб'єктами національного трудового законодавства, системи оподаткування доходів та соціального захисту. Визначається як загальна кількість неформальних робочих місць на підприємствах формального чи неформального секторів або у домогосподарствах впродовж звітного періоду.

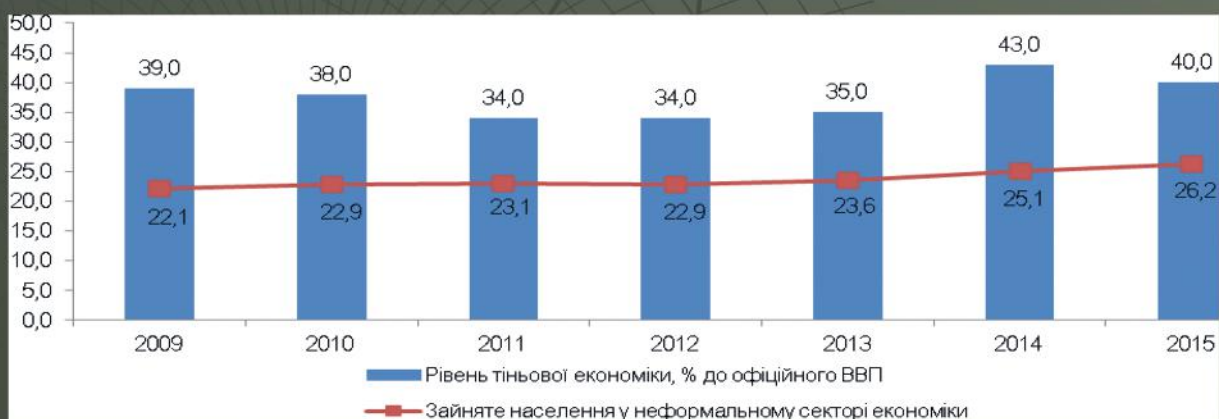
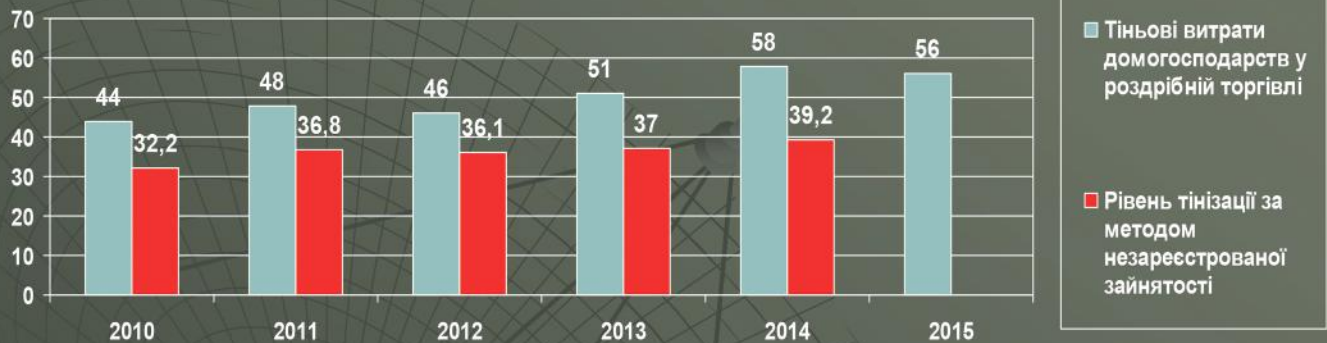
Порядок визначення неформальної зайнятості

Характеристика основної діяльності

Різні аспекти незадекларованої праці у вимірі тіньової економіки та неформальної зайнятості

- 13 в.п. - середня різниця між часткою неформальної зайнятості та тіньовою працею за методом агрегованого рівня тінізації економіки за незареєстрованою зайнятістю;
- Динаміка неформальної зайнятості краще корелює із показниками тіньових витрат домогосподарств у роздрібній торгівлі ніж із рівнем тіньової економіки

Загальні параметри неформальної зайнятості в Україні 2015 р.

16443,2 тис. осіб –
чисельність зайнятого
населення України

12139,9 тис. осіб –
чисельність населення,
зайнятого формально
(73,8% від зайнятого
населення)

4303,3 тис. осіб –
чисельність населення,
зайнятого
неформально (26,2% від
зайнятого населення)

Чисельність населення, зайнятого неформально складається з двох підкатегорій:

формальний сектор

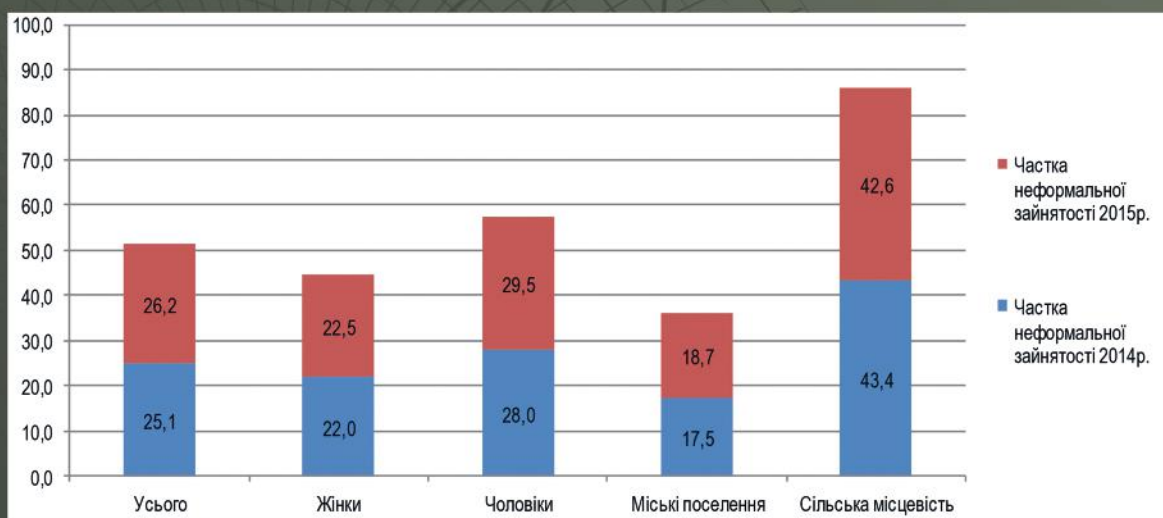

2075,1 тис. осіб – чисельність осіб, зайнятих неформально у формальному секторі (48,2% населення, зайнятого неформально)

неформальний сектор

2228,2 тис. осіб – чисельність зайнятих у неформальному секторі (51,8% населення, зайнятого неформально)

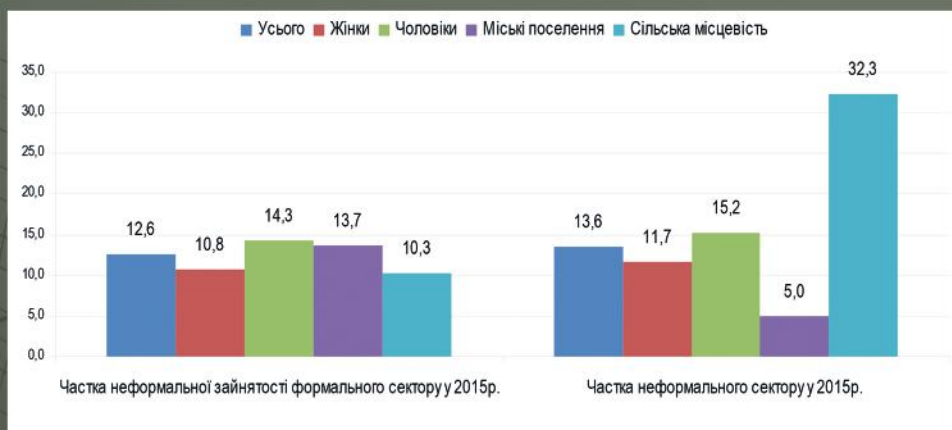
формальний сектор

неформальний сектор

Принципова різниця тільки у поселенському розрізі

неформальний сектор

Переважає більшість працюють у неформальному секторі як роботодавців або самозайняти. Однак, серед чоловіків та містян їх частка суттєво менше.

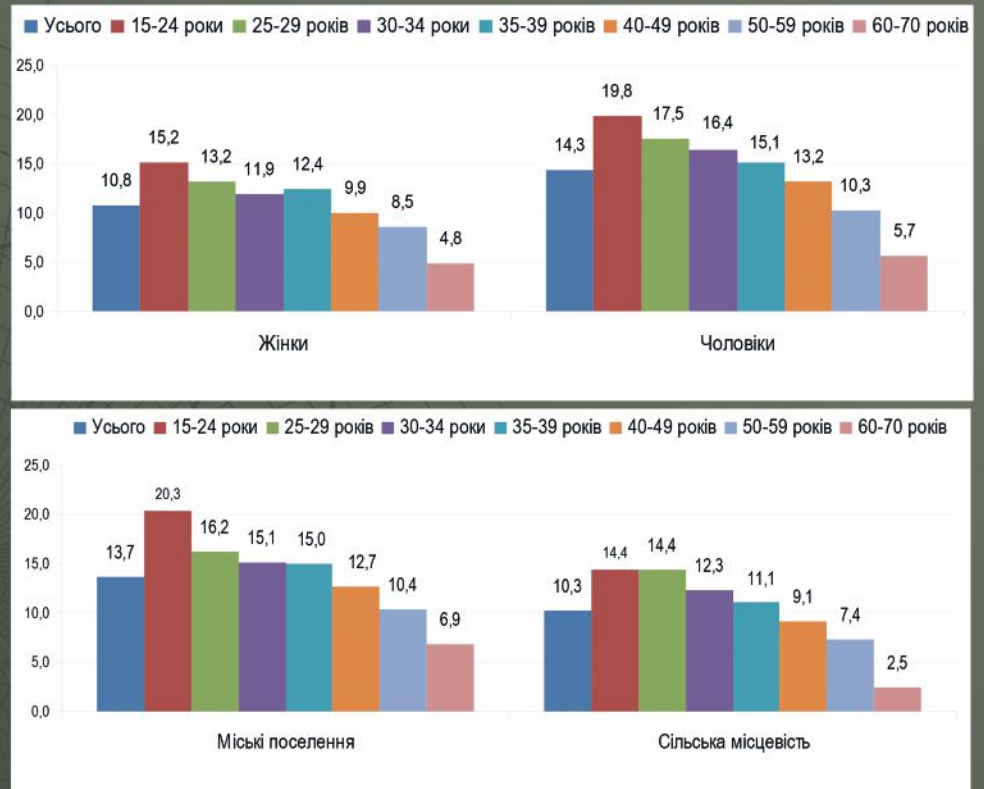

Гендерні та поселенські особливості рівня неформальної зайнятості у формальному секторі в залежності від віку

Чим старше особа тим, менші шанси, що вона працюватиме неформально.

Серед чоловіків та містян ця тенденція виражена чіткіше.

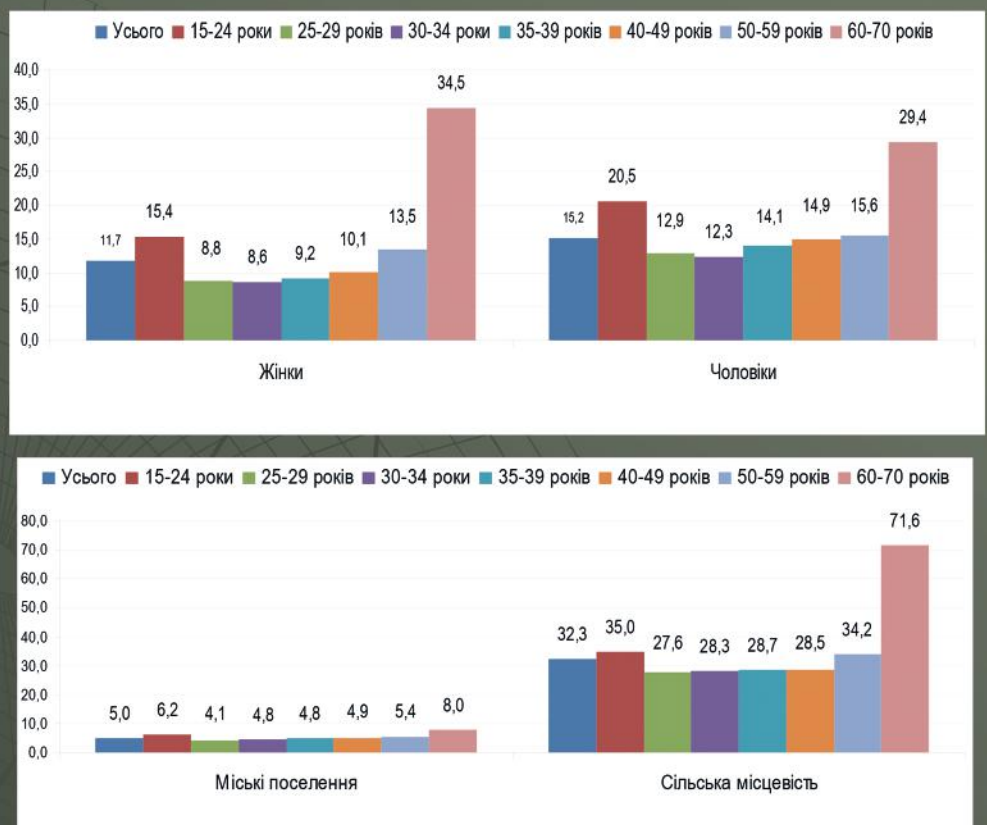
Найбільш вразливою для неформальної зайнятості у формальному секторі є молодь до 24 років.

Гендерні та поселенські особливості частки зайнятих у неформальному секторі в залежності від віку

Найуразливішими віковими категоріями відносно зайнятості у неформальному секторі є молодь віком 15-24 роки та особи старше 60-ти річного віку.

В містах міжвікова різниця виражена менше

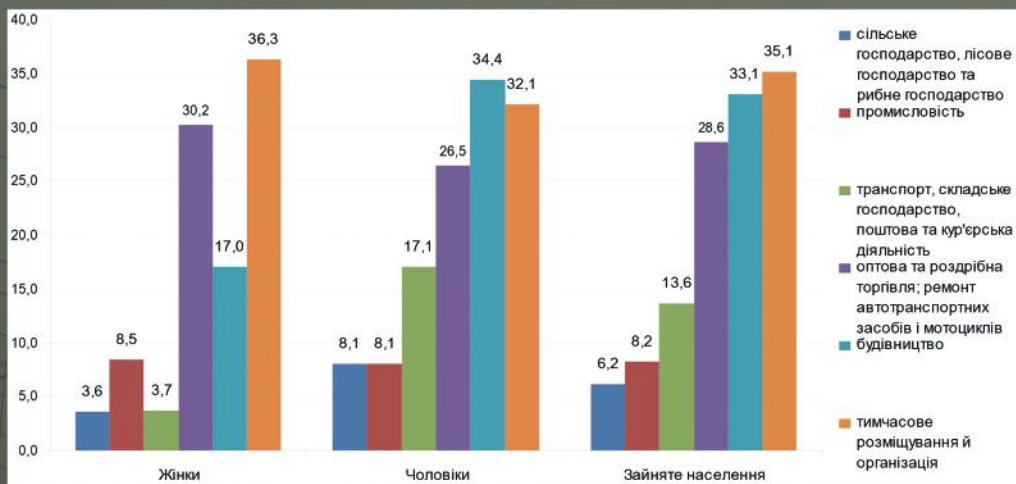

формальний сектор

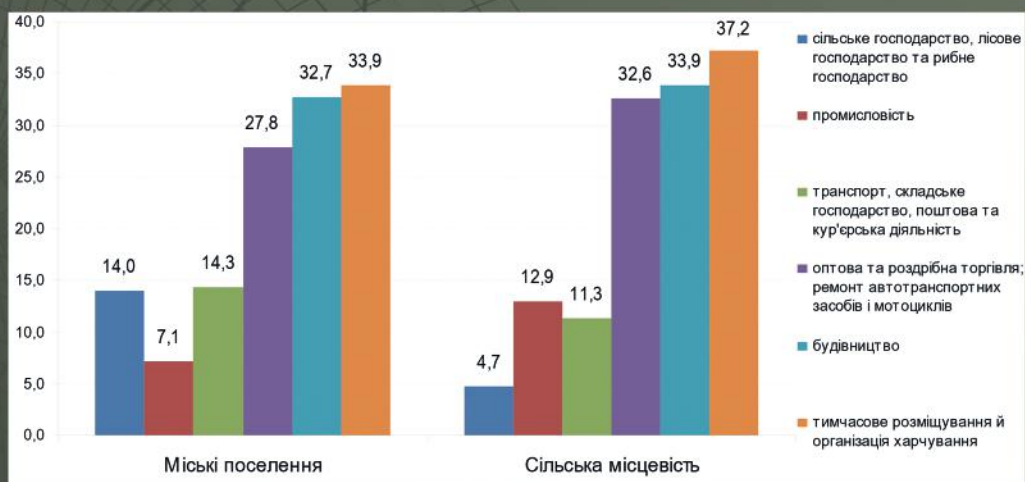

Неформально зайнятий

ВЕД серед
гендерних груп

ВЕД серед різних
типів поселень

Ознаки часткової незадекларованості праці у формальному секторі серед зареєстрованих штатних працівників

Ранжування видів економічної діяльності за часткою штатних працівників у формальному секторі, щодо яких є підстави говорити про ризик незадекларованої праці щільно кореспондує із ранжуванням ВЕД за рівнем неформальної зайнятості у формальному секторі

формальний сектор

формально зайнятий

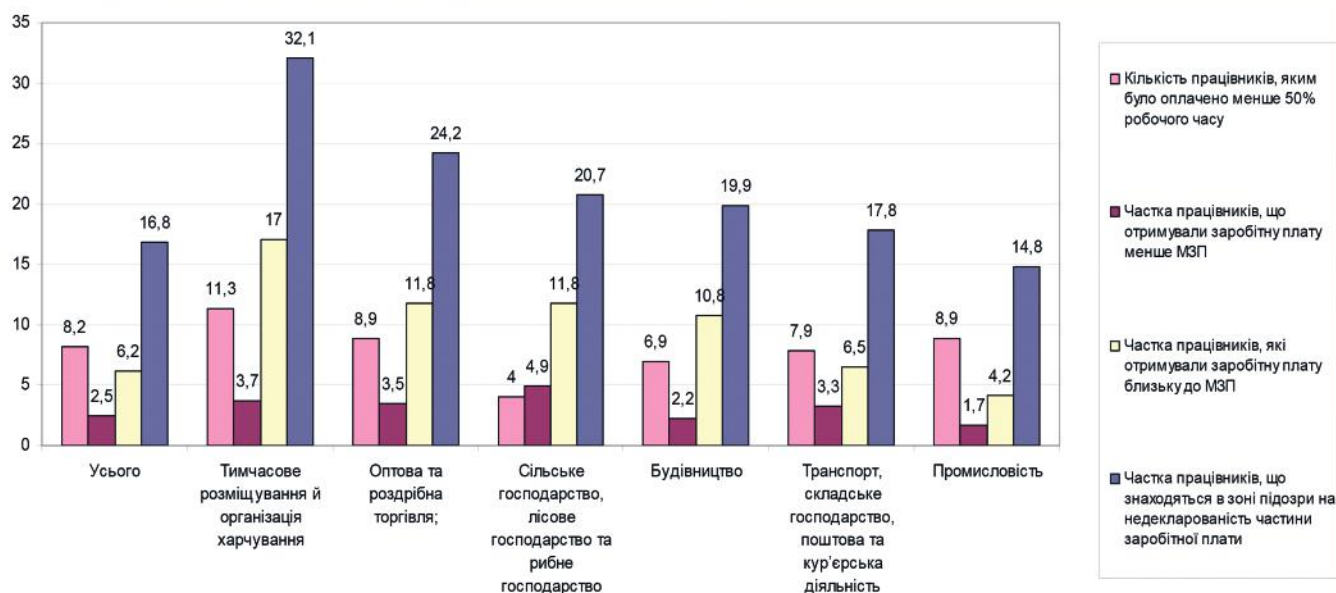

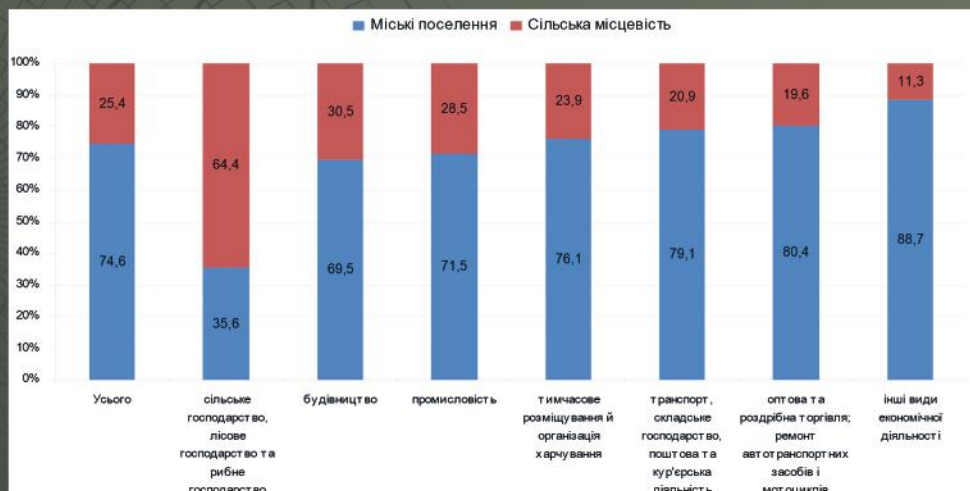
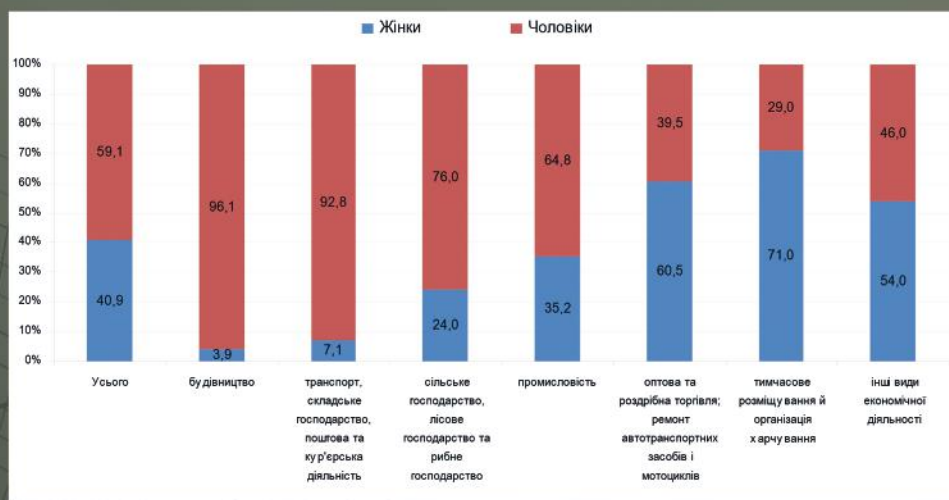
Рис. Гендерний склад ВЕД

У секторі торгівлі та HoReCa неформальна зайнятість має "жіноче обличчя"

Рис. Поселенський склад ВЕД

Тільки у сільському господарстві переважають жителі сільської місцевості

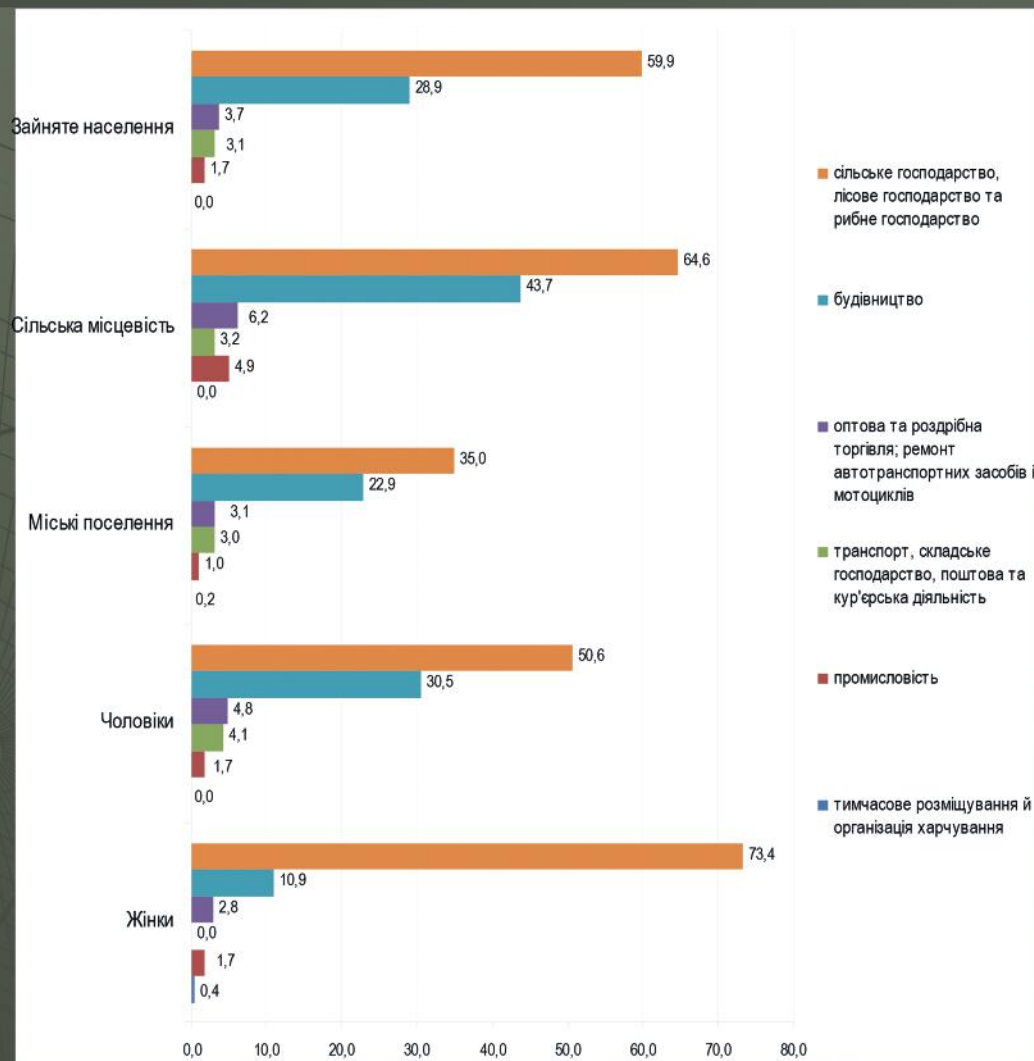
неформальний сектор

ВЕД серед різних демографічних груп

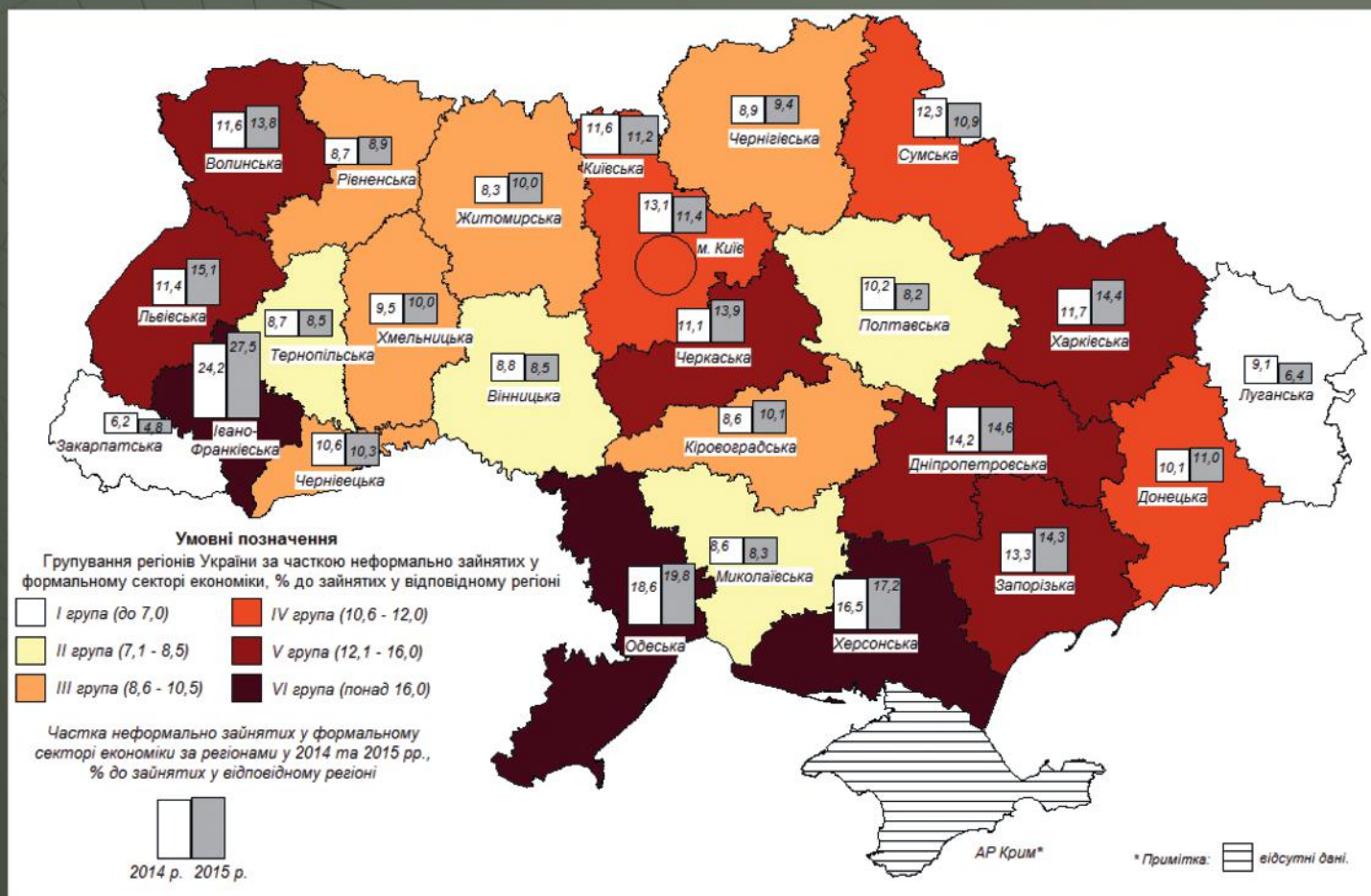
Зайнятість у неформальному секторі беззаперечно домінує у зайнятості у сільському господарстві.

Будівництво містить великі обсяги зайнятості у неформальному секторі у сільській місцевості та серед чоловіків.

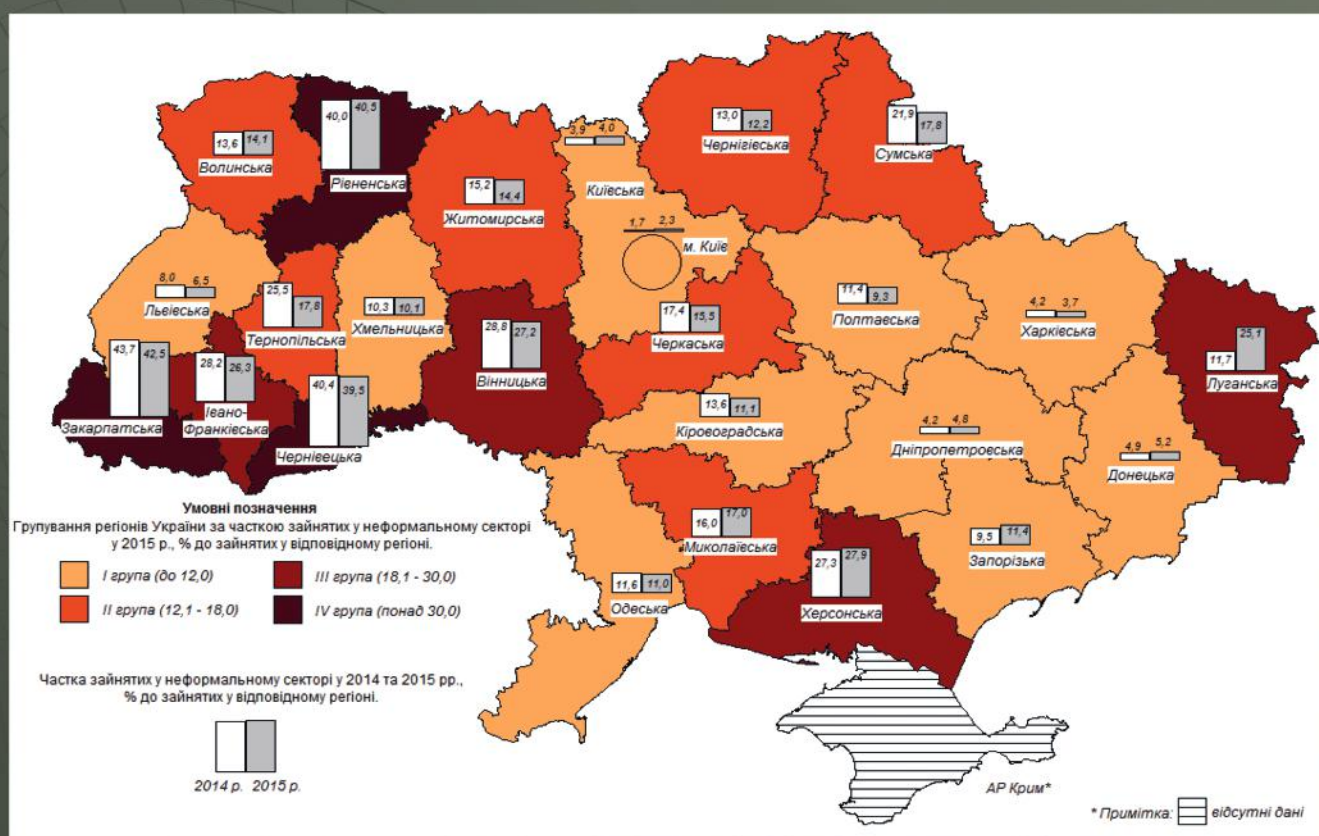
Групування регіонів України за часткою неформальної зайнятості у формальному

секторі економіки 2014-2015 рр., % до зайнятих у відповідному регіоні

Групування регіонів України за часткою неформального сектору економіки 2014-

2015 рр., % до зайнятих у відповідному регіоні

ВЕД	Розмір критичного порогу	Область	Кількість областей із критичними значеннями показника у ВЕД
Сільське, лісове та рибне господарство	Дорівнює або більше 80%	Вінницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька	8
Будівництво	Дорівнює або більше 70%	Вінницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Херсонська, Чернівецька	7
Оптова й роздрібна торгівля, тощо разом із тимчасовим розміщенням й організацією харчування	Дорівнює або більше 40%	Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Сумська, Херсонська	5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Дорівнює або більше 20%	Волинська, Дніпропетровська, Івано-Франківськ, Одеська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька	7
Промисловість	Дорівнює або більше 13%	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька	9

Пропозиції щодо принципів загальної політики попередження та подолання незадекларованої праці

- ◆ попередження – через створення сприятливих умов відкриття, проведення та закриття бізнесу; створення системи консультування роботодавців і працівників щодо найбільш ефективних засобів дотримання правових норм;
- ◆ стримування через застосування жорстких санкцій у випадку використання незадекларованої праці;
- ◆ співробітництво державних органів і соціальних партнерів з метою подолання незадекларованої праці.

Вимірювання та оцінка

- ◆ Держпраці України має стати провідником національної політики із подолання незадекларованої праці у співпраці з іншими органами держави.
- ◆ Необхідно чітко визначити відмінність трудових від інших економічних відносин та критерії їх розмежування. Встановити, що саме буде предметом уваги Держпраці: тільки трудові відносини чи ще й інші.
- ◆ Визначити на національному рівні сутність терміну «незадекларована праця». Її склад в умовах України та одиниці вимірювання. У співпраці із Держстатом України внести необхідні зміни до інструментів статистичного спостереження.
- ◆ Держпраці має чітко визначитися із критеріями розмежування окремих порушень законодавства про працю і порушень, які пов'язані із незадекларованою зайнятістю. Доповнити статистичні методи вимірювання та моніторингу методами слідчої та оперативної практики, а також методами ризик-профілювання.
- ◆ Офіційно прийняті методичні рекомендації щодо визначення, вимірювання та оцінювання незадекларованої праці в Україні

Виявлення та санкції

- ◆ Підвищити статус Держпраці та процесуальний статус інспектора з праці. Він має стати уповноваженою процесуальною особою із правами слідчого в сфері наданих повноважень.
- ◆ Основою роботи інспектора праці має стати інспекційне відвідування підприємства, без попереднього повідомлення.
- ◆ Має бути знятий мораторій на перевірки підприємств на предмет порушення законодавства про зайнятість, працю та соціальне забезпечення.
- ◆ Діяльність перевірки відповідності юридичної адреси підприємства його фактичному розташуванню, а також заявлених у свідоцтві видів економічної діяльності фактичним має стати систематичною.
- ◆ Удосконалити правове, методичне та організаційне забезпечення взаємодії інспекторів з праці з представниками інших органів державної влади.
- ◆ Інспекція з питань праці має бути посилена повноваженнями, кадрами, методичними, технічними та організаційними засобами здійснення оперативної роботи із запобігання, виявлення та притягнення до відповідальності суб'єктів незадекларованих відносин у сфері зайнятості.
- ◆ Для поліпшення планування і цільових дій доречно перейти від політики спорадичних перевірок до політики систематичного ймовірнісного ризик-контролю.
- ◆ Основою діяльності Держпраці має стати середньо- та довгострокові планування оперативних дій інспекторів та вихід у «поле».
- ◆ Розробити систему санкцій диференційовану щодо потенціалу економічних можливостей порушників. Розмір санкцій разом із ймовірністю потрапити під їх дію мають сукупно перевищувати вигоди порушників від недекларування праці

Попередження незадекларованої праці

Загальна державна політика:

- ♦ спрощення процедур декларування діяльності підприємств та працівників, впровадження більшої гнучкості діловодства їх поточної діяльності;
- ♦ формування стимулів переходу до декларованої праці в сферах: удосконалення державного адміністрування; подолання корупції в державних органах влади; закриття конвертаційних центрів; полегшення доступу до кредитування; впровадження державних програм для бізнесу; допуск до тендерних процедур тільки підприємств з повністю декларованою працею;
- ♦ проведення передбачуваної і соціально обґрунтованої економічної політики держави, що спрямована на стимулювання розвитку виробництва і торгівлі, захист прав власності, підтримку довгострокової інноваційної діяльності;
- ♦ покращення якості послуг соціальної сфери та соціального захисту, створення механізмів кореляції між участю громадянина у фінансуванні соціальних фондів та виплати податків та доступом до соціальних благ;
- ♦ інституціоналізація залучення роботодавців і працівників до процедур захисту інтересів на місцевому та державному рівні;
- ♦ подальша реформа системи оподаткування в напрямку перенесення на громадянина обов'язку сплачувати податки та соціальні внески.

Діяльність Держпраці:

- ♦ – розвиток превентивної функції щодо запобігання незадекларованої праці;
- ♦ – надавати суспільству усю необхідну інформацію, навчати, консультувати та сприяти веденню декларованого підприємництва;
- ♦ – створення гарячих ліній на 24 години, центрів телефонної підтримки, що надають інформацію про юридичні зобов'язання та права працівників;
- ♦ – розширення можливостей громадян до звернення до інспекторів праці по допомогу і захист;
- ♦ – створення реєстру порушників декларування праці та оприлюднення його;
- ♦ – законодавче врегулювання реагування на скарги осіб, які вже не працюють на підприємстві, де вони були зайняті неформально.

Взаємодія із соціальними партнерами та іншими зацікавленими сторонами

- ♦ Внесення до відповідного законодавства змін, які перетворюють подолання та попередження незадекларованої праці у пріоритет діяльності соціальних партнерів.
- ♦ Держпраці у взаємодії із організаціями роботодавців мають розробити програму просування ідей стратегічної безперспективності незадекларованої праці.
- ♦ Держпраці має підтримати реформу відносин державних органів із роботодавцями щодо більшої та дієвішої участі їх організацій в управлінні.
- ♦ Держпраці має посилити координацію із профспілками щодо освіти та консультування працівників з питань ризиків незадекларованої праці, а також механізмів її виявлення. В перспективі можливе створення постійної спільної комісії.
- ♦ Законодавчо забезпечити доступ до політики попередження і подолання незадекларованої праці інших зацікавлених громадських організацій, окремих трудових колективів та тимчасових об'єднань працівників.
- ♦ **Інформаційне забезпечення та робота із ЗМІ**
- ♦ Держпраці має сформувати сучасну систему інформаційної підтримки політики запобігання незадекларованій праці, громадської пропаганди її важливості та стратегічної вигоди її подолання для суспільства та окремої людини.
- ♦ Інспектори праці повинні постійно вивчати нові шахрайські практики, що виникають на ринку праці. Інформація від ЗМІ повинна для цього використовуватися.
- ♦ Всіляко поширювати електронні форми декларування праці, сформувати єдину інформаційну систему щодо обміну інформацією між різними інституціями в сфері зайнятості, фінансового та фіскального контролю, соціального забезпечення, а також забезпечити публічний доступ до результатів перевірок і поіменованих порушників.

